

5. Фурман А.В. Ідея і зміст професійного методологування : монографія.
Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 378 с

Вадим Буяр,
здобувач другого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Хмельницький національний університет

Науковий керівник: **Наталія Голова,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і
соціальної педагогіки
Хмельницький національний університет

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві, зумовлені військовими подіями, соціальними викликами та зростанням потреб у підтримці вразливих груп населення, актуалізують питання підготовки фахівців соціальної роботи, здатних ефективно діяти в умовах високої соціальної напруги.

Від фахівця соціальної сфери сьогодні вимагається не лише професійна компетентність, а й розвинене соціальне лідерство, що включає ініціативність, уміння мобілізувати ресурси громади, організовувати командну діяльність та приймати відповідальні рішення в ситуаціях невизначеності. Саме тому пошук ефективних засобів формування лідерських якостей у здобувачів спеціальності «Соціальна робота» набуває особливої значущості.

Одним із найбільш дієвих інструментів розвитку соціального лідерства виступає волонтерська діяльність, яка створює умови для практичної реалізації соціально значущих ініціатив, взаємодії з різними категоріями населення та набуття досвіду соціальної відповідальності. Участь студентів у волонтерських проєктах сприяє формуванню емпатії, комунікативних і організаційних умінь, навичок саморегуляції, рефлексії, командної роботи — ключових складових лідерського потенціалу. Волонтерство дозволяє майбутнім фахівцям соціальної роботи на практиці засвоїти принципи гуманізму, партнерства, суб'єктності клієнта, що є фундаментом професійної етики соціального працівника.

В умовах розширення волонтерського руху в Україні зростає потреба в науково обґрунтованих методичних підходах до організації студентського волонтерства як елементу професійної підготовки. Незважаючи на значну увагу до волонтерства як соціального феномена, питання його цілеспрямованого використання для розвитку соціального лідерства майбутніх соціальних працівників досі недостатньо розроблене. Виявлення педагогічних умов, форм, методів і технологій, які забезпечують ефективність цього процесу, має не лише теоретичне, а й практичне значення для

Таким чином, дослідження волонтерства як засобу розвитку соціального лідерства майбутніх фахівців соціальної роботи є своєчасним і суспільно важливим, адже відповідає нагальним потребам сучасної системи підготовки кадрів соціальної сфери та сприяє зміцненню потенціалу громад, громадянського суспільства й соціальних інституцій України [3, с.67-68].

Теоретичні та методологічні засади дослідження феномену волонтерства та його мотиваційних аспектів розглядалися зокрема, в наукових працях: Рідкодубської А., Романовської Л., Голови Н., Бриндікова Ю.[4, с.34-36]. Розвиток особистісних та професійних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери у волонтерській діяльності розглядалися: Олійник К., О.Василенко, А.Шеремет, Ю.Овод, Н.Синюк [1, с.20]. На думку Н.Голови, соціальне лідерство – це соціально-психологічний процес впливу на поведінку людей у групі чи колективі через особистий авторитет, знання та управлінські навички для досягнення спільних цілей. Це особливий вид влади, що ґрунтується на добровільній наслідуваності, а не на формальній посаді [2, с.173].

До ключових аспектів соціального лідерства, науковці відносять:

- 1.Вплив і авторитет: лідер впливає на інших людей завдяки своїм особистим якостям, харизмі, знанням та авторитету, а не через формальні повноваження.
- 2.Процес впливу: соціальне лідерство є динамічним процесом, що передбачає взаємодію, де лідер спрямовує дії групи до досягнення спільної мети.
- 3.Добровільність: послідовники добровільно підкоряються лідеру, оскільки його вплив базується на довірі та повазі.
4. Досягнення цілей: основною функцією соціального лідерства є спрямування групи на досягнення конкретних цілей, що можуть бути як формальними, так і неформальними.
- 5.Відповідальність: лідер добровільно бере на себе значну частину відповідальності за досягнення групових цілей[1, с.22].

На відміну від керівника, який має формальну владу, надану посадою, лідер впливає на людей завдяки своїм особистим якостям і авторитету. Керівник регулює офіційні стосунки, а лідер – міжособистісні.

Соціальне лідерство вимагає знань соціального і управлінського характеру, а також певних стилів лідерства, таких як демократичний або наставницький, що сприяють ефективному впливу на групу. Основні поняття, принципи, права та обов'язки волонтерів закріплені в «Загальній декларації волонтерів». Загальна декларація волонтерів (Universal Declaration on Volunteering) — це міжнародний нормативно-етичний документ, ухвалений Міжнародною асоціацією волонтерських зусиль (IAVE) у 1990 році та оновлений у 2001 році в межах Міжнародного року волонтерів. Декларація визначає ключові принципи, цінності та стандарти, що лежать в основі волонтерської діяльності в усьому світі. Документ підкреслює, що волонтерство

є проявом людської солідарності, відповідальності та активної громадянської позиції, формує соціальний капітал і зміцнює демократичні процеси в суспільстві.

Декларація закріплює права та обов'язки волонтерів, наголошує на важливості створення безпечних, гідних і професійно організованих умов для їхньої діяльності. Значна увага приділяється ролі організацій та держав у підтримці волонтерства, розвитку правового поля, забезпеченні визнання та суспільного престижу волонтерської праці. Як міжнародний орієнтир, документ слугує фундаментом для формування національних політик, програм та стандартів волонтерської діяльності, а також використовується освітніми закладами, громадськими організаціями й соціальними службами для популяризації волонтерства та розвитку громадянського суспільства [2, с.150].

Також, згідно з Загальною декларацією волонтерів, яку було прийнято на 11 Конгресі Міжнародної Асоціації Волонтерів 14 вересня 1990 року в Парижі, волонтерська діяльність розглядається як інструмент соціального, культурного, особистісного, економічного та екологічного розвитку [1, с.13].

Волонтерська робота виконує функцію збереження та відтворення духовно-моральних і соціокультурних цінностей. В основі взаємодії волонтера з підопічним лежить ставлення „людини, що допомагає до „людини нужденної“. Головною причиною участі у волонтерській діяльності є можливість самоствердитися, бажання знайти нових друзів, можливість спілкуватися з однолітками, набути нових навичок і знань, проведення власного дозвілля.

Важливою умовою саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення майбутнього фахівця соціальної сфери є створення у закладі суб'єктивних і об'єктивних умов, які, збуджуючи відповідні внутрішні протиріччя, спонукали б до формування у молоді людини таких особистісних якостей, як: соціальна активність, соціальне лідерство, комунікативність, відповідальність, толерантність, доброзичливість, емпатія, альтруїзм, милосердя, вимогливість до себе і інших.

Волонтерська робота належить також і до таких видів соціальної діяльності, де особистісні якості волонтерів значною мірою визначають ефективність та успішність їхньої роботи. Зупинимось на тих особистісних якостях, що розвиваються у волонтерській діяльності. Передусім це соціальна активність – свідоме ставлення до життя соціуму, його соціальних цінностей, що виражається в енергійності, працездатності, небайдужості до всього, що відбувається навколо, прагненні розбудити ініціативу людей, зробити їх співучасниками соціально-педагогічного процесу. Соціальне лідерство — це форма лідерства, яка спрямована на ініціювання, організацію та підтримку соціально значущих змін у суспільстві, громаді чи колективі.

На думку, Н. Голови: «Емпатія – здатність розуміти внутрішній світ іншої людини, проникати в її почуття, відгукуватися на них та співпереживати. Ця здатність, на думку С. Харченка, виражається в таких характеристиках, як доброзичливість і

пошана до дітей, чуйність і дбайливість, інтерес до їхнього життя, вірність своїм обіцянкам, емоційна сприйнятливість». «Альтруїзм (від лат. alter – інший) – принцип життєвої орієнтації особистості, згідно з яким благо іншої людини більш важливе і значуще, ніж власне благо й особисті інтереси» [2, с. 145].

Отже, волонтерська діяльність – це добровільна, безоплатна, соціально спрямована діяльність громадян, яка полягає у наданні допомоги іншим людям, громадам або суспільству загалом без очікування матеріальної винагороди. Вона є важливим проявом громадянської активності, соціального лідерства, соціальної відповідальності та людяності.

Список використаних джерел:

1. Громада як осередок соціальної роботи з дітьми та сім'ями: Метод. матеріали для тренера / О.В. Безпалько та інші; Під заг. ред. І.Д. Зверєвої. Київ. Науковий світ, 2024. 69 с. С.13-22.

2. Грига І. Досвід волонтерської роботи та напрями її вдосконалення // Соціальна робота в Україні: Перші кроки / Під редакцією В.Полтавця. Київ."КМ Academia". 2020. С.145-173.

3. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Упорядники: С.Я. Харченко, М.С. Кратінов, Л.Ц. Ваховський, О.П. Песоцька, В.О. Кратінова, О.Л. Караман. Луганськ: Альма-матер, 2025. 408 с. / С.67-68.

4. Капська А.Й. Технологія волонтерської роботи в сучасних умовах. Київ., 2021. 140 с. С.34-36.

Вікторія Войцешук,

*здобувач другого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Галина Олійник,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
соціальної педагогіки,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

САМОМЕНЕДЖМЕНТ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Постановка проблеми. Професійна діяльність соціального працівника передбачає роботу з людьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, що супроводжується високими психологічними навантаженнями, необхідністю приймати оперативні рішення та ефективно організовувати свою діяльність. У таких умовах саме самоменеджмент виступає інструментом оптимізації роботи та збереження професійної стійкості.